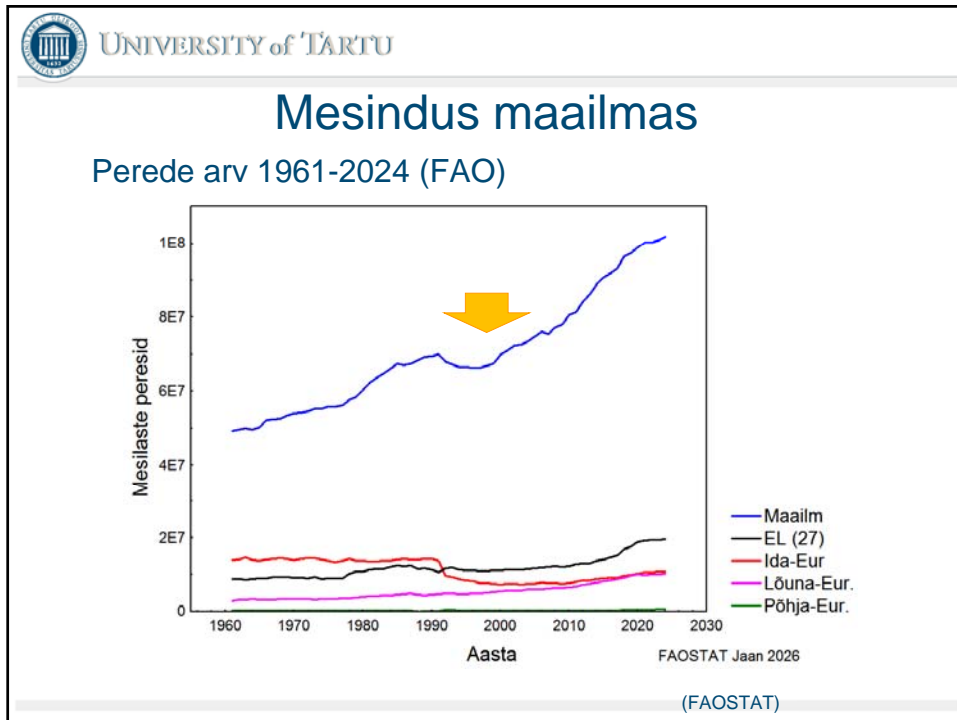

Mesiniku roll kaasaegses ühiskonnas & Korjetaimed ja korjealade planeerimine

Jaan Liira
Tartu Ülikool

Mare Kõiva, Raivo Kalle
Eesti Kirjandusmuuseum
21 Märts 2026

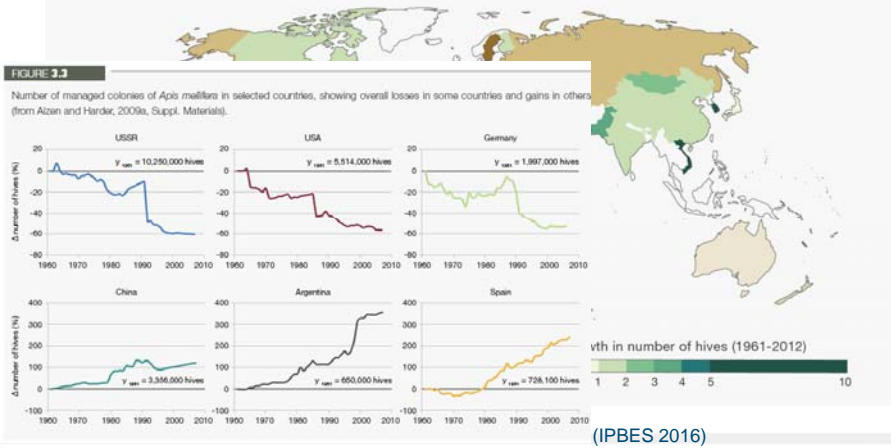

Tarude hulga muutus

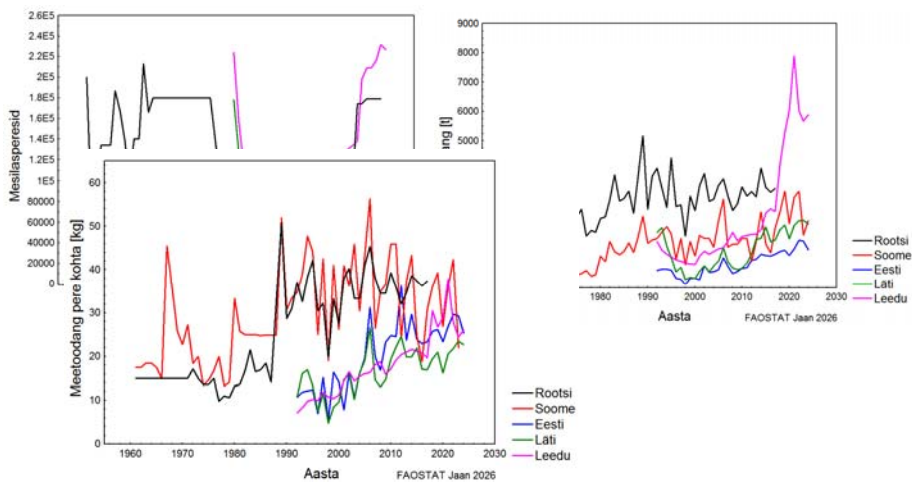
Tarude arvu muutus 1961-2012

World map showing the annual growth rate (per cent per year) in the number of honey bee hives for countries reporting those data to FAO between 1961 and 2012 (FAOSTAT 2013).¹⁴

Mesindus põhjamaades

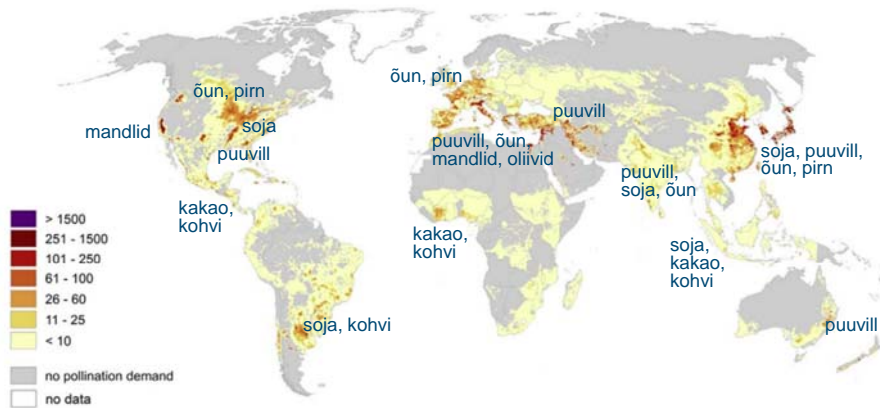
Perede arv 1961-2024 (FAO)

Tolmeldamise tähtsus

Tolmeldajate majanduslik tähtsus (USD/ha)

(Lautenbach jt 2012; ilma rapsita)

Tolmeldamise tähtsus

60-75%, **78%**; 87% (94%) õistaimedest võiks vajada tolmeldaja abi, aga

35% ülemaailmsest põllukultuuride tootlusest saab mingil määral kasu loomsetest tolmeldajatest

10% vajavad kindlalt loomsete tolmeldajate abi

Kuid nt suur osa C-vitamiini sisaldavast tootmisest vajab tolmeldamist

(Klein et al. 2007; Nat.Res.Council Nat.Acad. 2006; Axelrod 1960; Bawa 1990; Ashman jt 2004; Ollerton et al. 2011)

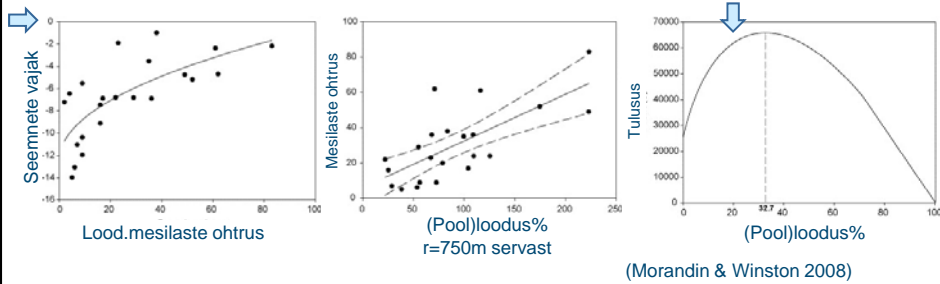

Tolmeldajate püsitoetamise mõttekus

20% looduslikku ala toetab looduslike mesilasi, kelle tolmeldamistugi kompenseerib toomispindala kao.

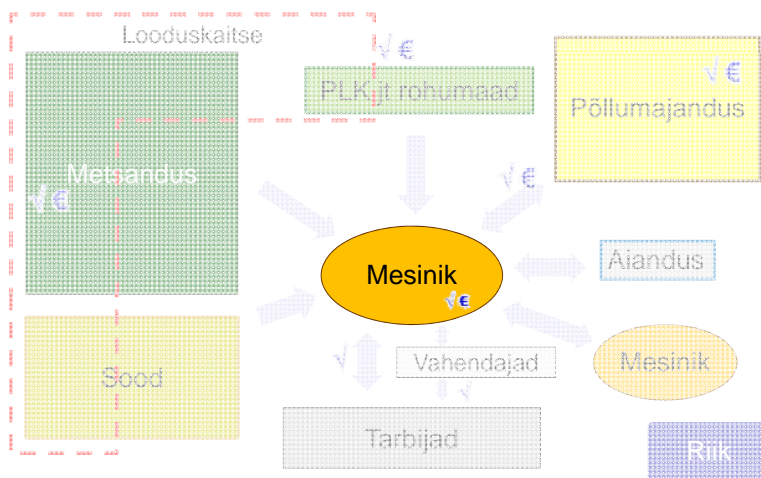
(Kremen et al. 2004; Wood et al. 2015)

NB! Näide rapsi kohta

Sotsiaal-majanduslik võrgustik

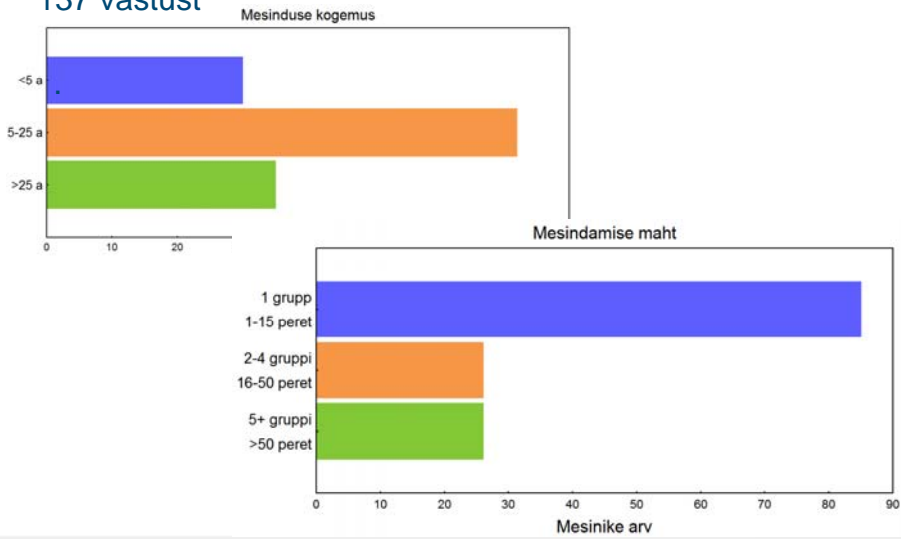
Oportunism vs aktiivne võrgustumine sidusrühmadega

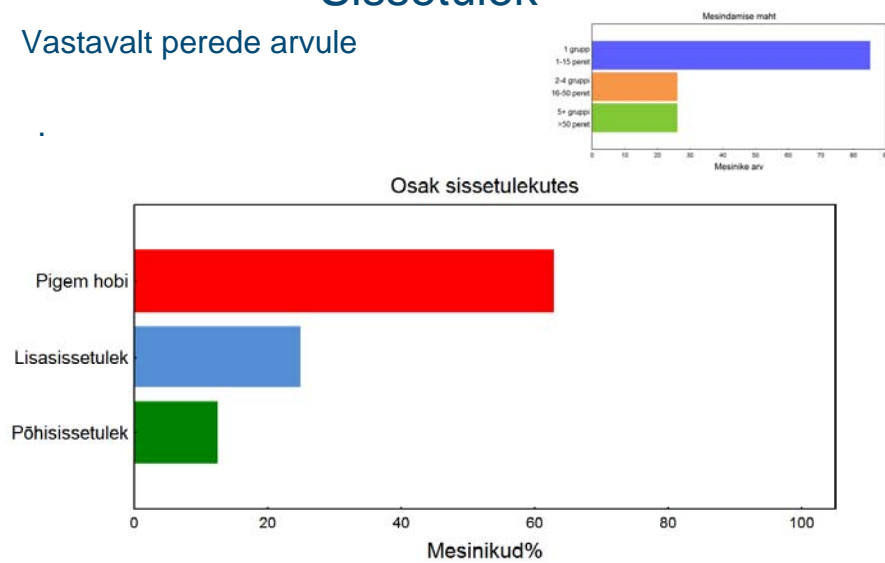
Küsitlus 2025

137 vastust

Sissetulek

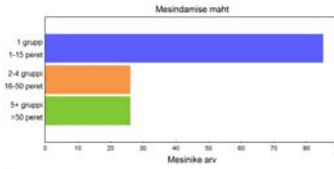
Vastavalt perede arvule

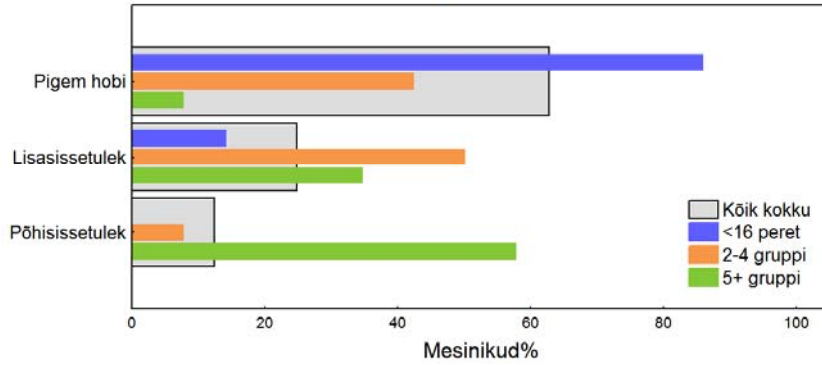

Sissetulek

Vastavalt perede arvule

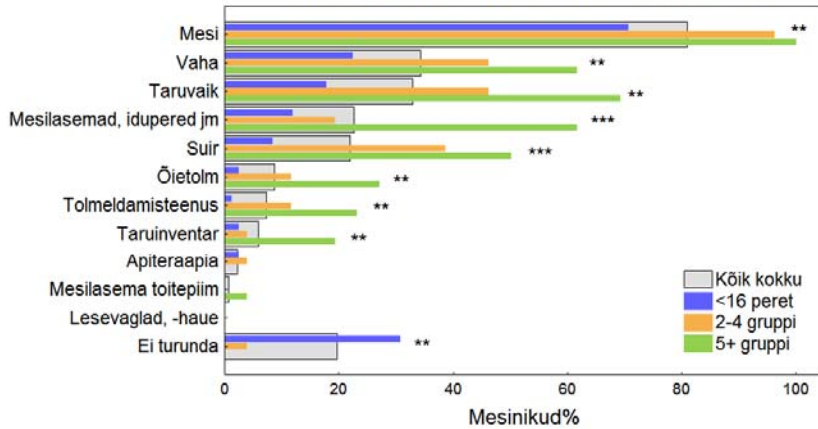
Osak sissetulekutes

Turustamine

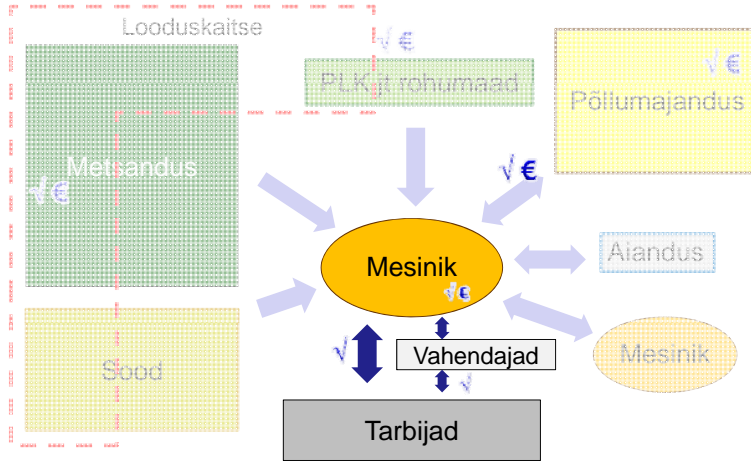
Tooted ja teenused

Turundatud saadused/tooted/teenused (mitmene valik)

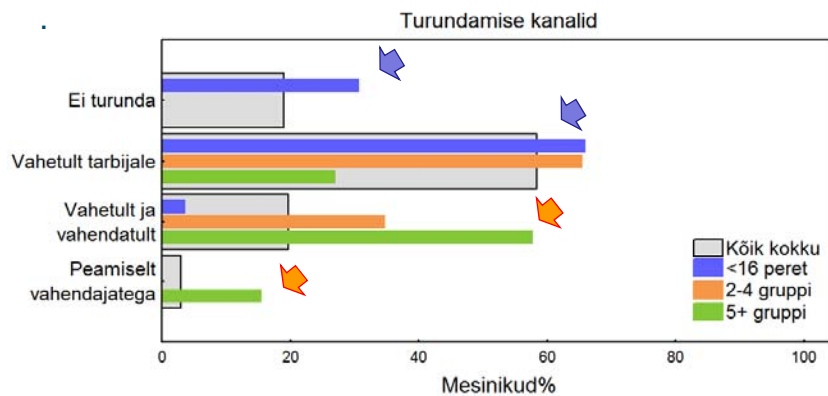

Sotsiaal-majanduslik suhe

Turustamine

Väikesed otse, suured kaude

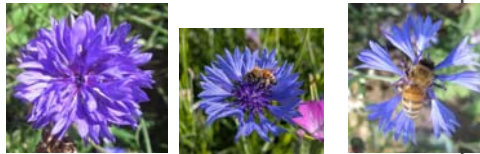
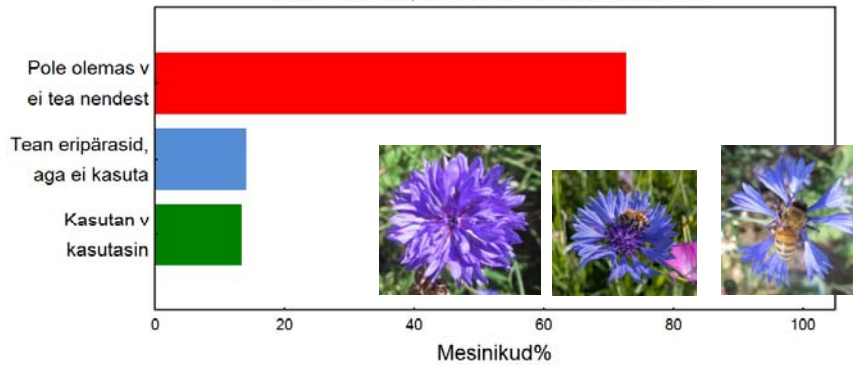

Rahvuslik mesindamine

Rahvuslike eripärasid raske määratleda

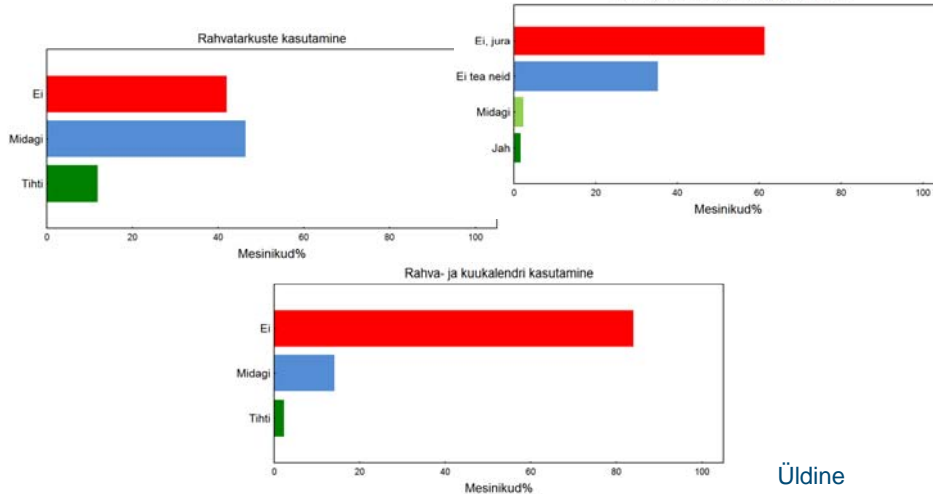
Rahvuslike eripärade rõhutamine mesinduses

Rahvuslik mesindamine

Folkloor, uskumused ja pärandkultuur väga ei ole

Õnneloitsu või kaitseamulettide kasutamine

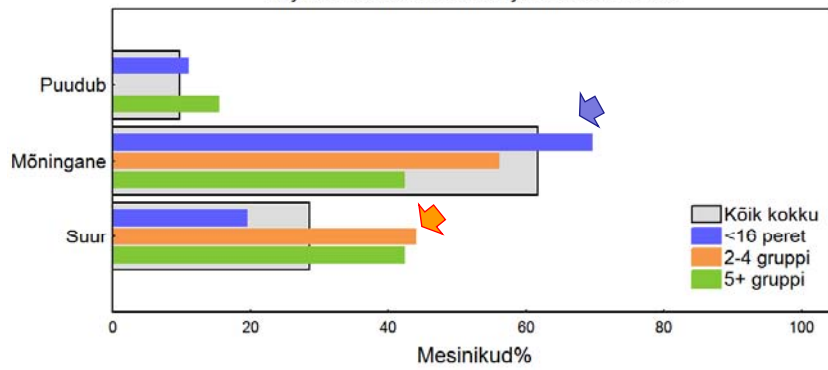
Üldine

Hingelt mesinik

Traditsioonid ja kutse-eeetika on tähtsad

Kirjutamata traditsioonide ja kutse-eeetika roll

(Koosmõju: $p=0.022$)

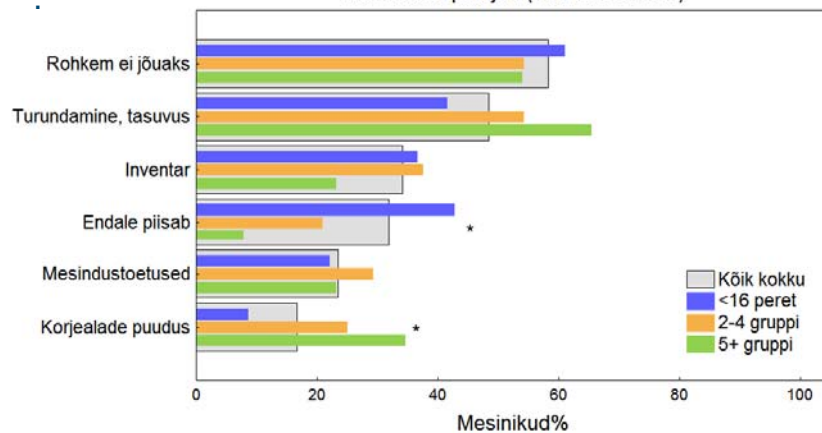

Laienemise piirajad

Personaalsed ja majandamise põhjused

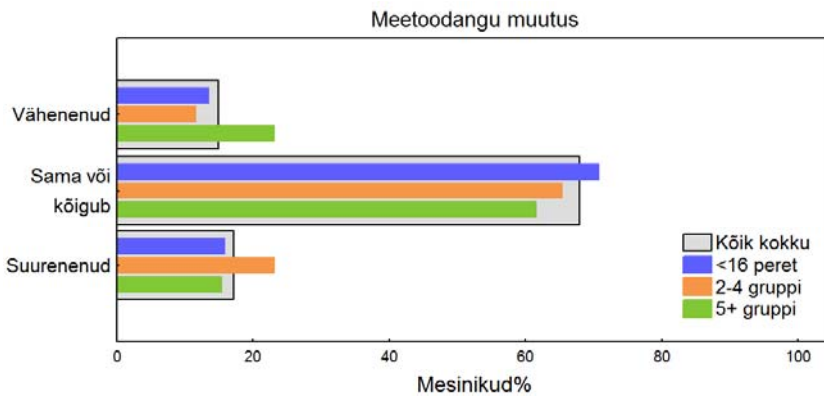
Miskit veel?

Laienemise piirajad (mitmene vastus)

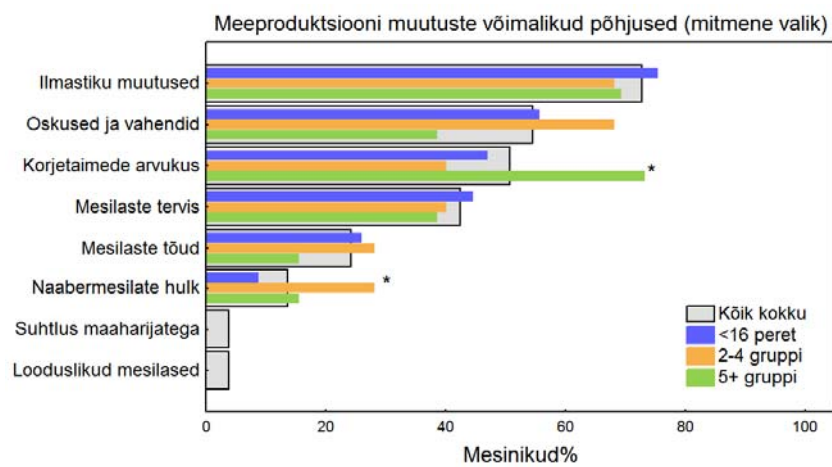
Meetootmise muutused

Kogemus mesindamise aja jooksul

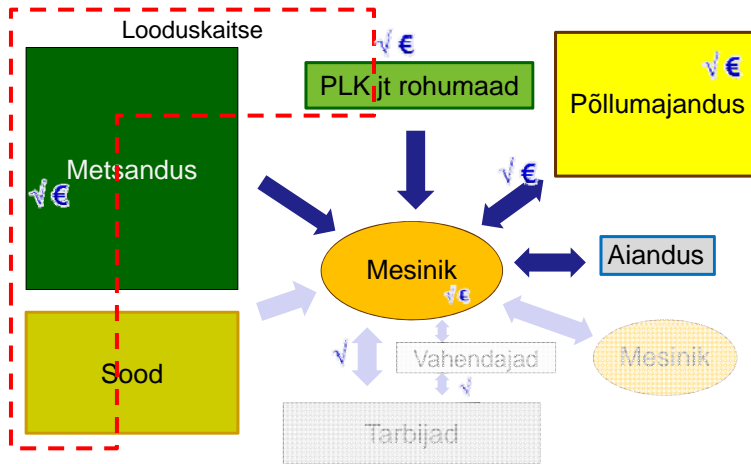
Meetootmise muutused

Kogemus mesindamise aja jooksul

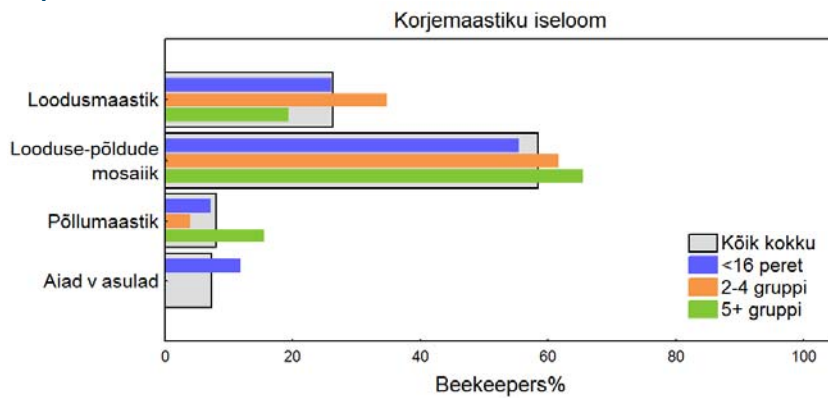

Sotsiaal-maastikulisus

Mesindamise maastik

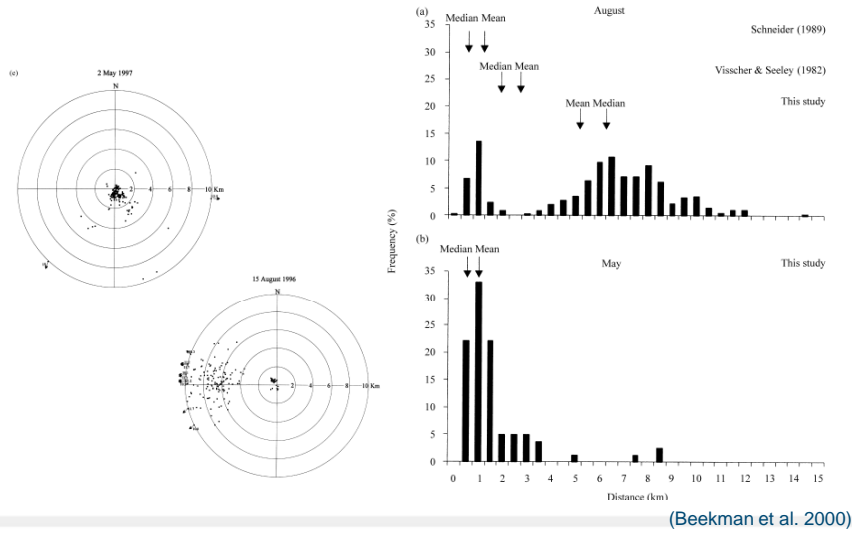
Mosaik > Looduslik > Inimkeskne

Skaala määratlemine

Meemesilaste korjedistants tantsu ja katsete järgi

Mesilaste kojutulek

Sõltub maastiku struktuurist

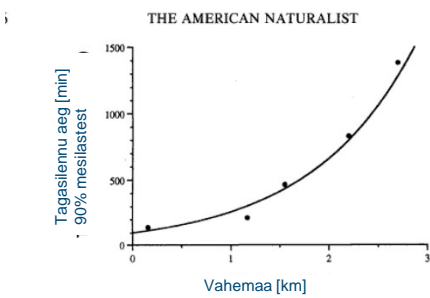

FIG. 3.—The elapsed time from the moment of release of tagged worker honey bees and the return to their home colonies from five release sites in flat terrain without horizon features (Arizona Flat Site). Each data point indicates the time taken for 90% of the released bees to return from specific release sites at the distances indicated.

Lennuaeg sõltub ka temperatuurist
13->20°C -> 2korda

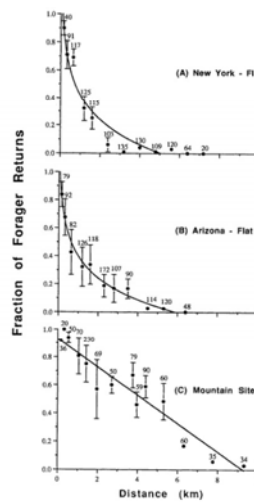

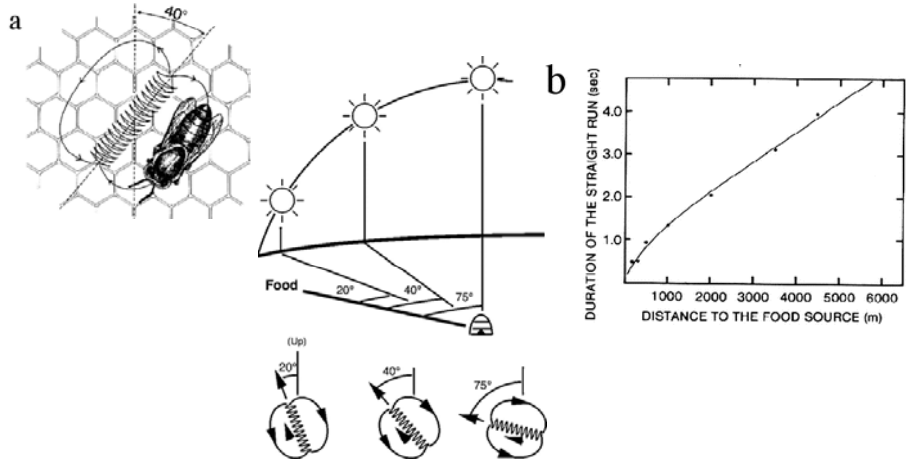
FIG. 2.—A. The relationship of the fraction of recaptured honey bee foragers (γ) to distance (x) of release sites from their home colony in flat terrain in western upstate New York (New York Flat Site).

(Southwick & Buchmann 1995)

Mesilaste tants

Sekund -> meeter + suhteline suund + lõhnad

Skaala määratlemine

Meemesilaste korjedistants ja korjealad tantsu järgi. Saab leida tähtsamad korjekohad (parempoolne)

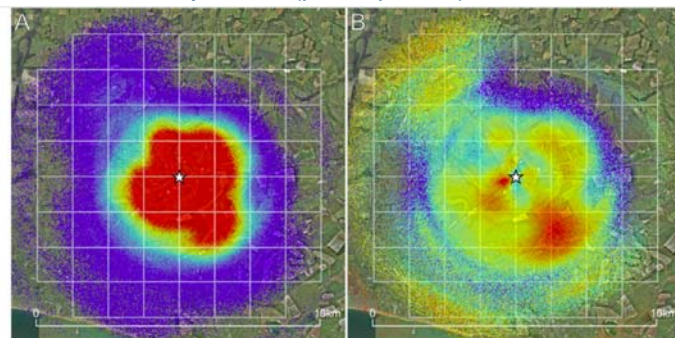
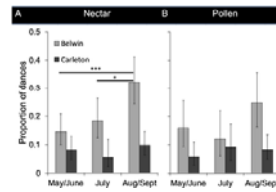
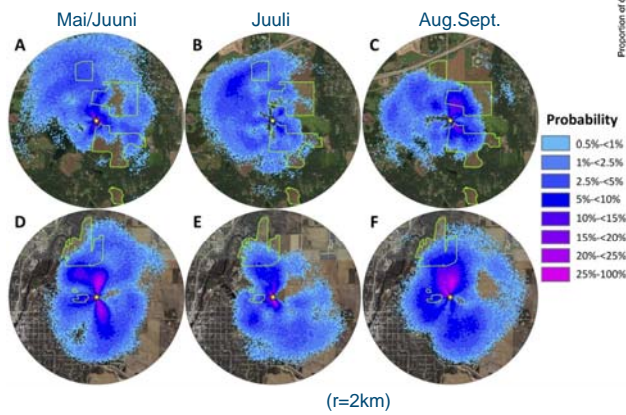

Figure 1. Distribution and Density of Foraging Locations as Determined by Decoding Waggle Dances

(Couvillion et al. 2014)

Skaala määratlemine

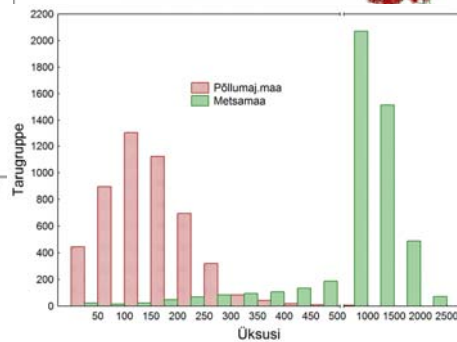
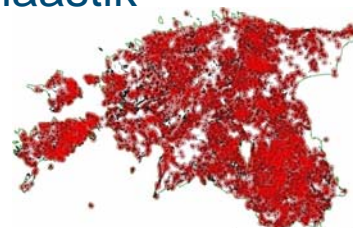
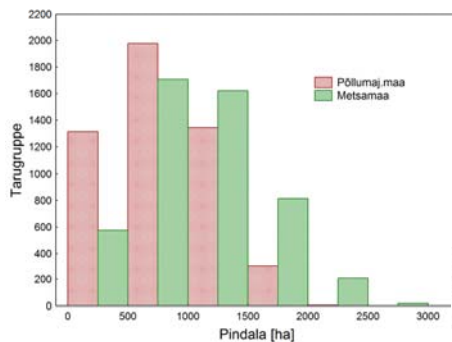
Meemesilaste korjedistants – tantsu järgi
Ainult 10-30% korjest reklaamiti taastatud aladele

(Carr-Markell et al. 2020)

Eesti mesilate maastik

Põllumaa ja metsamaa pooleks (r=3km)

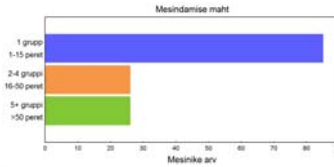

(Andmed: PRIA, Metsaregister)

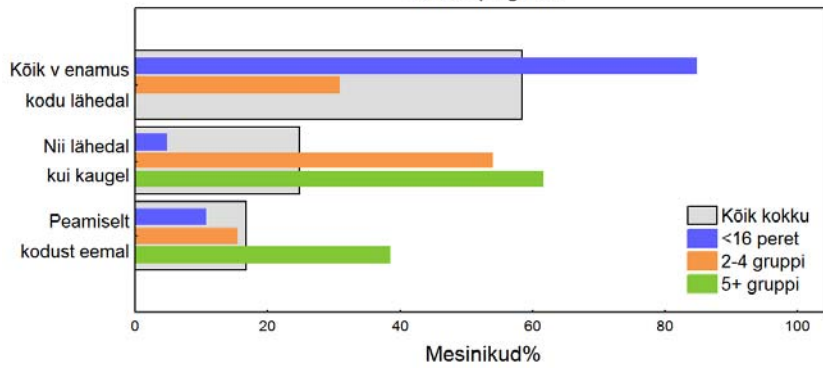

Tarude paigutus

Lähedal > kaugel, aga ...

Tarude paigutus

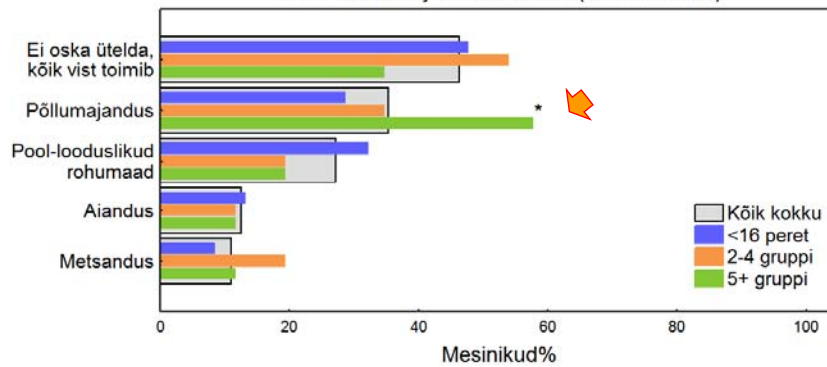

Millist maakasutust peaks muutma?

Kõik toimib > Põllumajandus > Rohumaad >

Aiandus > Metsandus

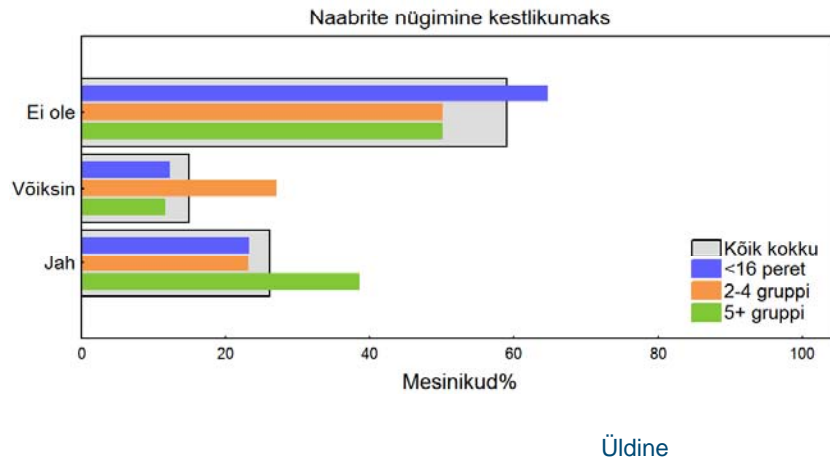
Parendamist vajav maakasutus (mitmene-valik)

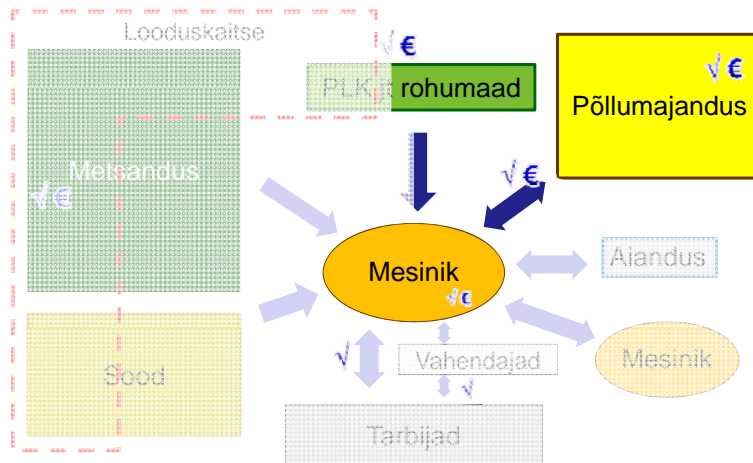

Suhtlemine/Suhted

Mesinik naabreid kestlikuks nügimas

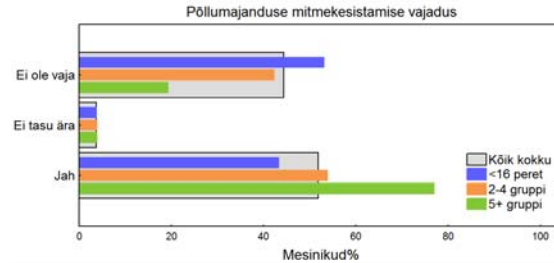

Sotsiaal-maastikulisus

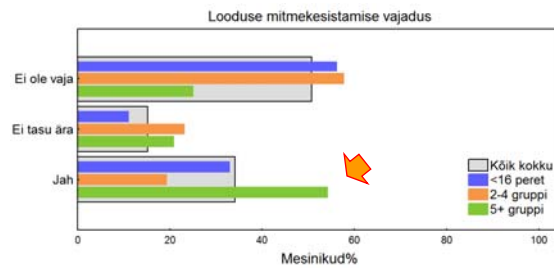

Mida peaks muutma?

Mitmekesistamine
Põllumajanduses:

Looduses:

Hooldatud põld on ilus, aga roheline!

Põllukultuurid
35% mingil määral
10% vajavad

Korje vaid teatud tingimustel

Põlduba

Kimalane!

Mesilane?

Umbrohud

Vaid mõned on väärt, aga vbl kellelegi teisele

Verev iminõges

Põldohakas

Kesalill

(nt Scheper jt 2021)

Umbrohud

Iga umbrohi ei toeta mesilasi, va näljaaegadel

Kesaliil

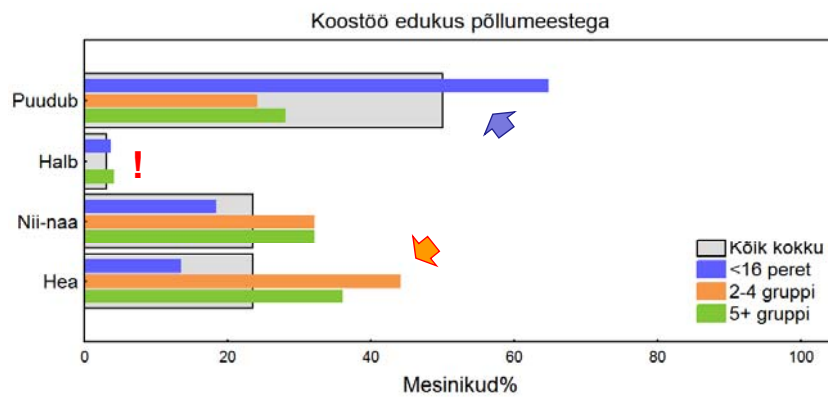

Magunad

Suhtlemine/Suhted

Suhted põllumeestega

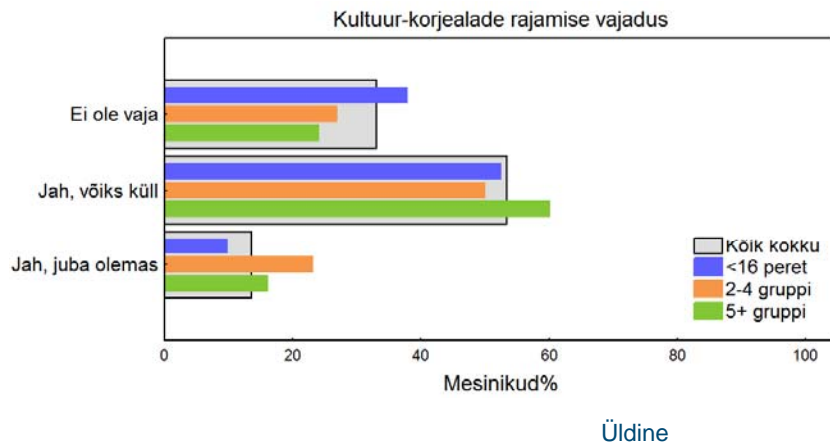
(Koosmõju: $p < 0.0001$)

Mesinike ootused põllumajanduselt

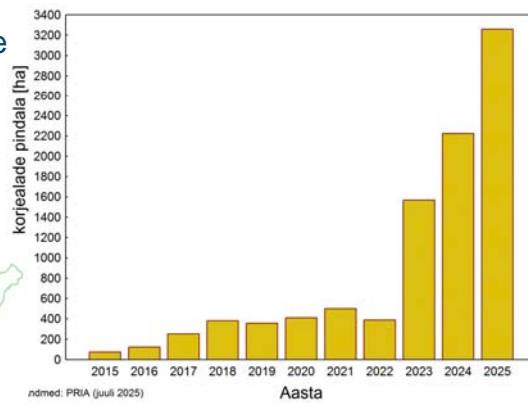
Näiteks korjekultuurid

Miskit veel?

Korjealade meede 2015 – 2025

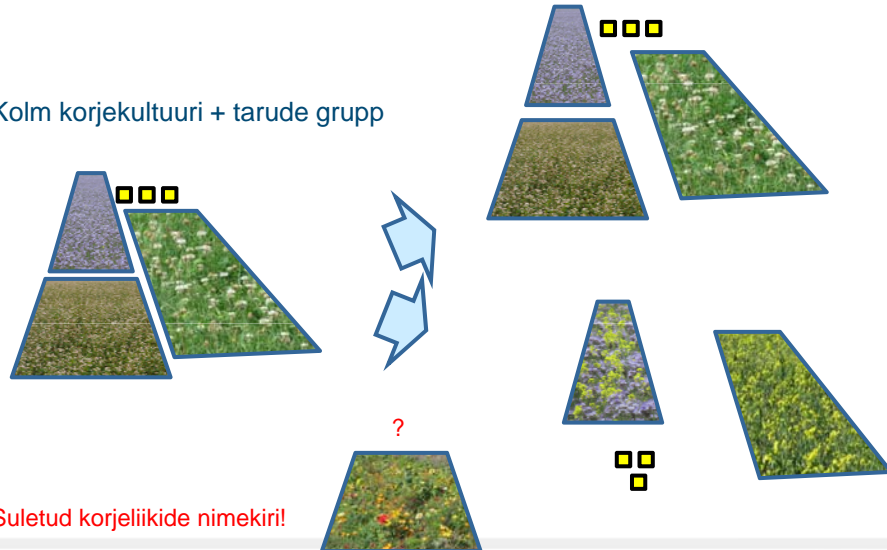
Ökoskeem põllumeestele
3 liiki!

(PRIA)

Korjealade meede 2015 vs 2023

Kolm korjekultuuri + tarude grupp

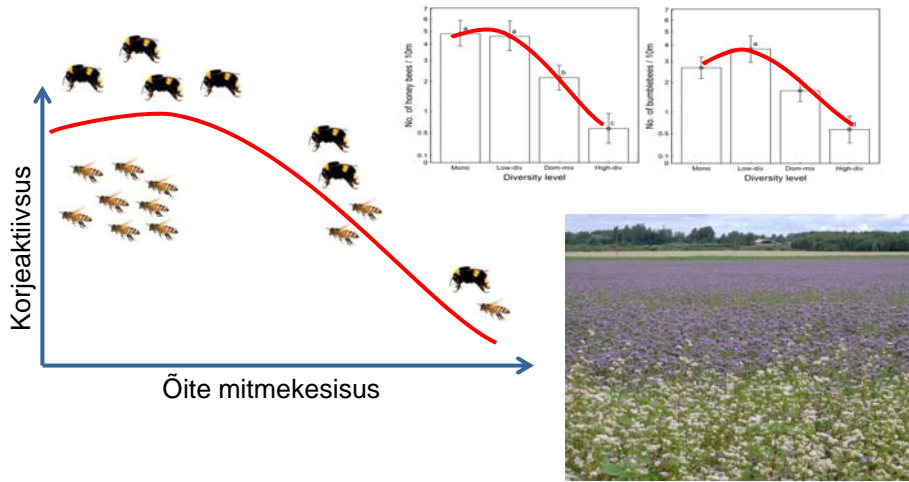
Suletud korjeliikide nimekiri!

Määruse lisa: korjetaimed

5. keerispea, harilik	12. mesiohakas, valkjäs
6. kurgirohi, harilik	24. salvei, aed
27. tatar, harilik	
25. sinep, valge	4. esparsett, harilik*
28. tondipea, moldaavia	7. lutsern, harilik
29. uba, põld	10. mesikas, kollane
30. uba, aed	11. mesikas, valge
+ Rukkilill	20. nõges, naiste
+ mesiohakas	22. ristik, roosa*
+ pune	23. ristik, valge*
+ 1a ristikud	26. südamerohi, veiste*
+ kassinaeris	31. ussikeel, harilik*
	21. ristik, punane*
	3. iisop, harilik
	12. mesiohakas, valkjäs
	24. salvei, aed
	1. hiirehernes, põld
	2. hiidhiisop, aniisi
	8. humallutsern*
	9. majoraan, aed
	13. münt, pikalehine
	14. münt, pipar
	15. münt, põld
	16. münt, rohe
	17. münt, väärisk
	18. münt, ümaralehine
	19. nõiahammas, harilik*
	32. vikk, suvi-

Mesilaste eelistus

Mesilane eelistab liigivaest ja domineeriva liigiga korjeala

(Liira & Jürjendal 2023)

Korjealad

Kasutada üheliigilisi korjealasid või väheste liikidega segusid
Toetamata alternatiiv – sama kultuuri eriaegsed külviavad

Segud

Mitmekesine, kuid kas ka efektiivne?

Segud

Mitmekesine, aga ...

Segu

Liikide omavahelised suhted!
Segude puhul väldi
mitme-rindelisust – Vari!

Soovitused

Üheaastase korjekultuuri korduvkasutus – otsi lahendust!

Keerispea, n-aasta vähendatud mullaharimist

Soovitused

Üheaastase korjekultuuri korduvkasutus – otsi lahendust!

Tatar, n-aasta vähendatud mullaharimist

Soovitused

Kasuta õitsemist pikendavad hooldusvõtted
Kõrgelt niitmine (tagasilõikamine),
rullimine

Soovitused

Kasuta õitsemist pikendavad hooldusvõtted - niitmine, rullimine

Valge ristik, 2-3 niide

Pikaajalised kliimamuutused

By how much do annual global temperatures deviate climatological averages?

Data: average of Berkeley Earth, ERA5, GISTEMP+4, HadCRUTS, JRA-30, Ni
Reference period: pre-industrial (1850-1900) - Credit: CS3/E

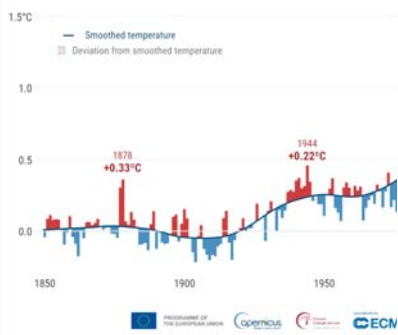

Figure 13. Difference in global-average temperature (°C) from the 1850-1900 averages of monthly values from up to six datasets: Berkeley Earth, NOAA GlobalTemp (from 1850), GISTEMP (from 1880), ERA5 (from 1 September 1947). Datasets are normalised to have the same average

Anomalies in annual surface air temperature for European land (WMO RA VI Europe domain)

Compared to 1991-2020 average, various data sources

— Berkeley Earth (1900-2023) — GISTEMP (1900-2023) — HadCRUTS (1900-2023)
— NOAA GlobalTemp (1900-2023) — JRA-55 (1958-2023) — ERA5 (1979-2023)

Data: HadCRUTS, NOAA GlobalTemp, GISTEMP, Berkeley Earth, JRA-55, ERA5 - Credit: WMO

European Climate Change Service (European part of the Climate) 2023

Cooperation of the European Union

Cooperation of the European Union

Cooperation of the European Union

Cooperation of the European Union

Cooperation of the European Union

Cooperation of the European Union

Cooperation of the European Union

Cooperation of the European Union

Cooperation of the European Union

Cooperation of the European Union

Cooperation of the European Union

Cooperation of the European Union

Cooperation of the European Union

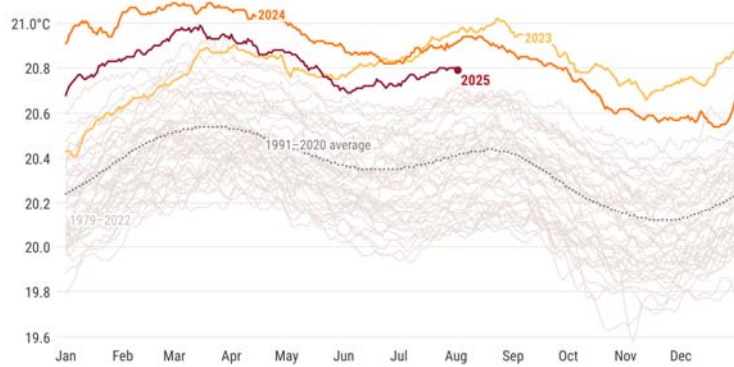
Kliima muutumine

Pidev soojenemine globaalselt (merede pinnatemp.)

Daily sea surface temperature for 60°S–60°N

Data: ERA5 1979–2024 • Credit: C3S/ECMWF

PROGRAMME OF THE EUROPEAN UNION

Copernicus

Climate Change Service

ECMWF

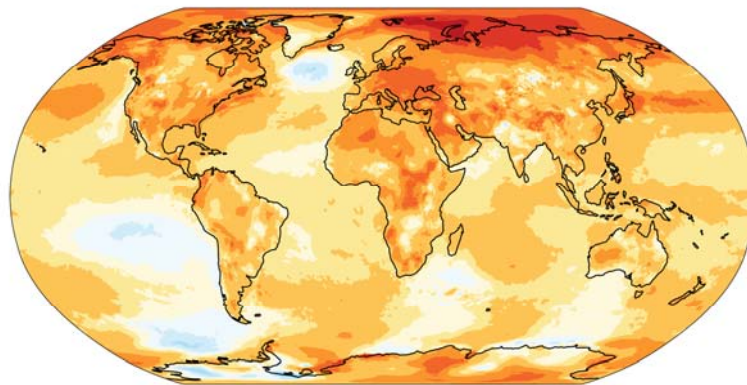
(Data: ERA5. Credit: C3S/ECMWF
climate.copernicus.eu)

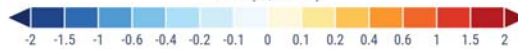
Muutus

Linear trend in annual surface air temperature for 1995–2024

Data: ERA5 • Credit: C3S/ECMWF

Trend (°C/decade)

-2

-1.5

-1

-0.6

-0.4

-0.2

-0.1

0

0.1

0.2

0.4

0.6

1

1.5

2

Tulevik

PROGRAMME OF THE EUROPEAN UNION

Copernicus

Climate Change Service

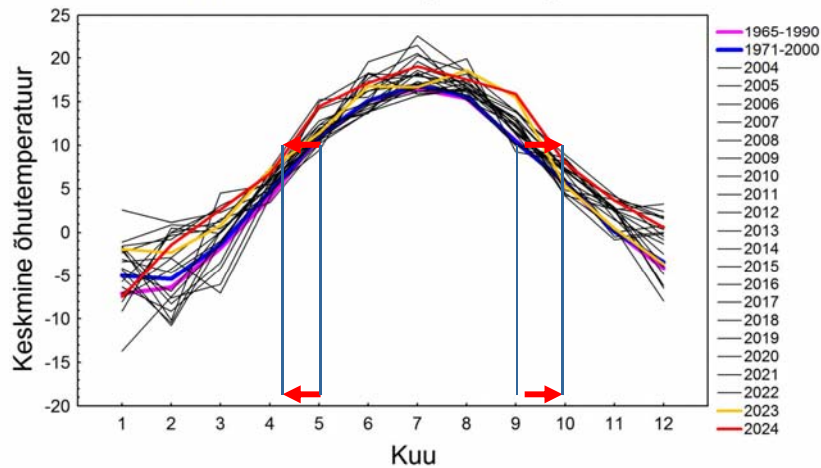
ECMWF

Kliima muutumine

Eesti

Tartu-Tõravere 1965-1990, 1971-2000; 2004-2024

(KAUR-EMHI)

Kliima muutus Eestis

Vegetatsiooniperiood algab varem ja kestab kauem, kuid muutus on regiooniti erinev

Tabel 1. Vegetatsiooniperioodi ja aktiivse taimekasvuperioodi algus ja kestus (päevades) perioodi 1965-2018 keskmisena ja nende näitajate muutus trendi järgi päevades

JAAM	Periood õhutemperatuuriga püsivalt üle 5 °C				Periood õhutemperatuuriga püsivalt üle 10 °C			
	Algus	Muut	Kestus	Muut	Algus	Muut	Kestus	Muut
Võru	12.04	-19*	189	+20*	4.05	-15*	140	+24*
Tartu	13.04	-20*	189	+20*	5.05	-16*	139	+25*
Viljandi	15.04	-18*	189	+14	6.05	-12*	138	+22*
Türi	18.04	-12*	185	+11*	9.05	-13*	135	+22*
Nigula	19.04	-15*	189	+19*	14.05	-13*	132	+22*
Jõgeva	20.04	-14*	182	+18*	11.05	-13*	133	+23
Kihnu	20.04	-13*	199	+29*	13.05	-14*	141	+27*
Tallinn	21.04	-16*	188	+24*	16.05	-13*	131	+22*
Kuusiku	21.04	-11*	183	+10	14.05	-15*	131	+24*
Jõhvi	22.04	-8*	179	+15*	15.05	-9	129	+20*
Ristna	27.04	-11	195	+23*	26.05	-7	129	+19*

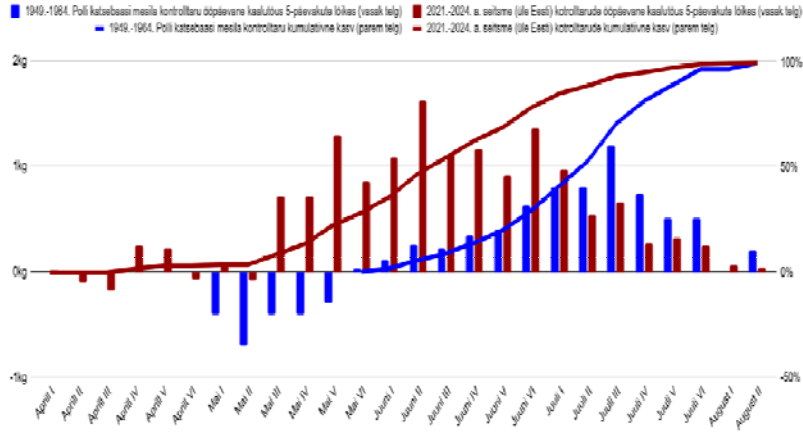
+ tähistab nihet hilisemaks kuupäevaks või pikemaks perioodiks, - varasemaks kuupäevaks;
*tähistab statistiliselt olulist muutust ($p < 0,05$)

(Saeu 2020)

Mesilaste korje-fenoloogia muutus

Polli 1950'dad vs Eesti 2020dad

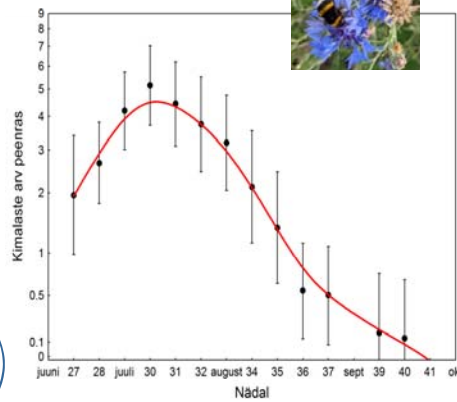
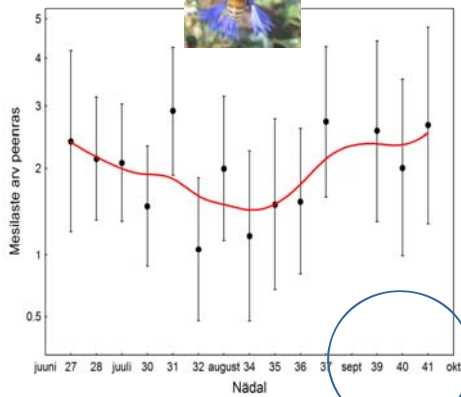

(Brant 2025; <https://mesinikeliit.ee/kas-peakorje-algab-juba-maikuus/>)

Mesilaste aktiivsuse fenoloogia

Aktiivsus

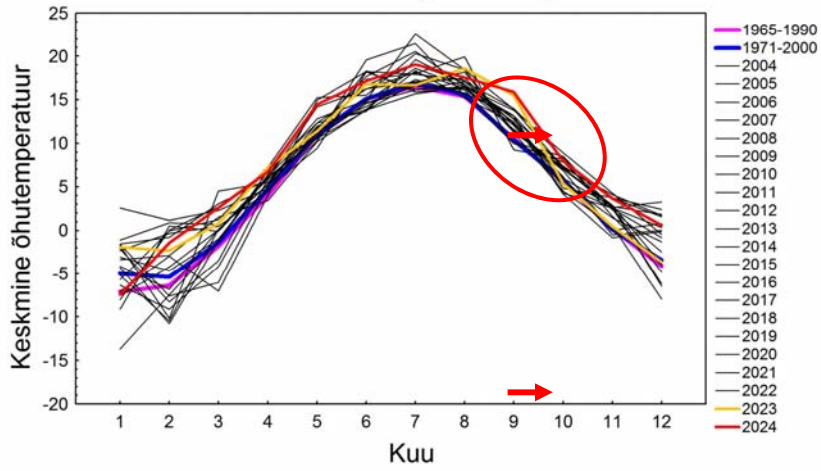
(Liira & Jürjendal 2023)

Kliima muutumine

Eesti

Tartu-Tõravere 1965-1990, 1971-2000; 2004-2024

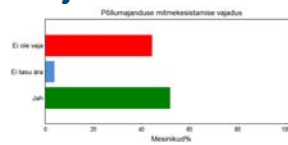
(KAUR-EMHI)

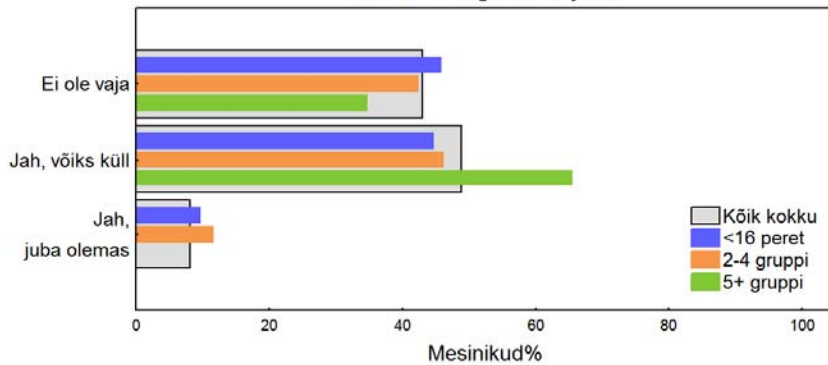
Mesinike ootused põllumajanduselt

Näiteks sügissnäki-alad

Kas see?

Hilissuviste tugialade vajadus

Vahekultuur

Päevalill

(PRIA via Maa-amet xgis)

Sügiskate-vahekultuur

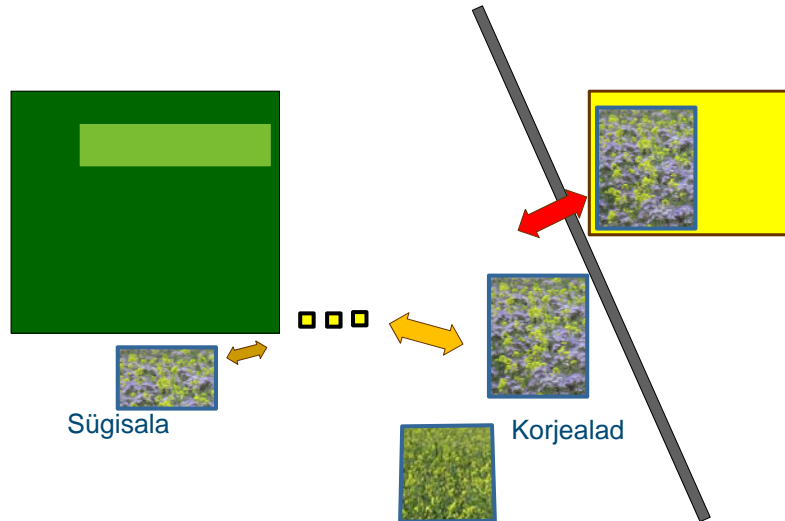
Tugi-snäkk tolmeldajatele (NB! tarudele lähemal)

Oktoobri keskpaik!

Paiknemine / planeerimine

Kultuuride, umbrohu majandamine

Erinõuded

Soovitused

Hoida kontakti põllumeestega, et nad liiga kiiresti või valel hetkel ei "töötleks" õitsevaid põlde

Soovitused

Jäta sügiseks "soojad" servad õitsema
Jälgi umbrohtude õitsemist ja putukate korjet

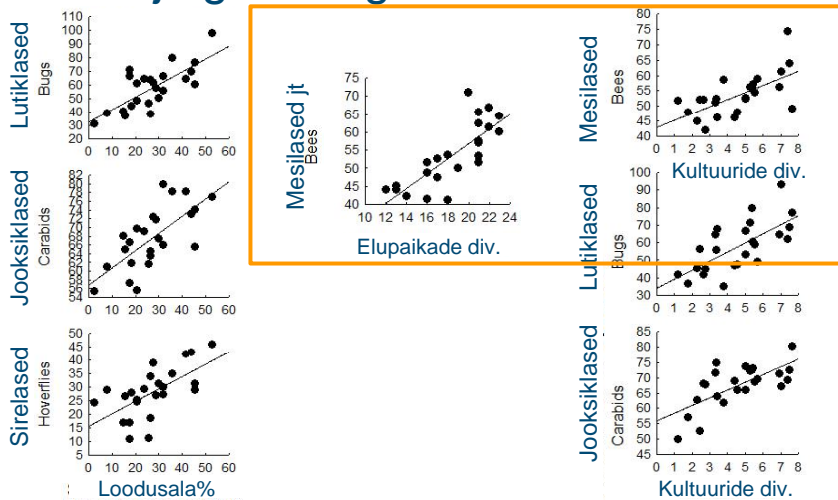

Sügiskate-vahekultuur

Pikk sügis - Mulla struktuuri ja toitainete püsimise toetamine

Lüljalgssete liigirikkus maastikus

Lüljalgssete liikide arv sõltub looduslähedate biotoopide pindalast, elupaikade mitmekesisusest ja kultuuride mitmekesisusest

(Billetter jt. 2008)

Lokaalne toetamine

Liigid v segud
servades

Katseta uute korjeliikidega

Üheaastased

Parsia ristik

Maarjaohakas

Kurgirohi

Rukkilill

Katseta uute korjeliikidega

Üheaastased

Hernes + Rukkilill

Huvitavaid korjeliike

Kaheaastased või püsikud

Kollane m

Sigur (+ lutsern)

Huvitavaid korjeliike

Püsikud servadesse ja puhveraladesse

Veiste-südamerohi

Lamedaleheline ogaohakas

Huvitavaid korjeliike

Hiline nektar

Aniisi hiidisop

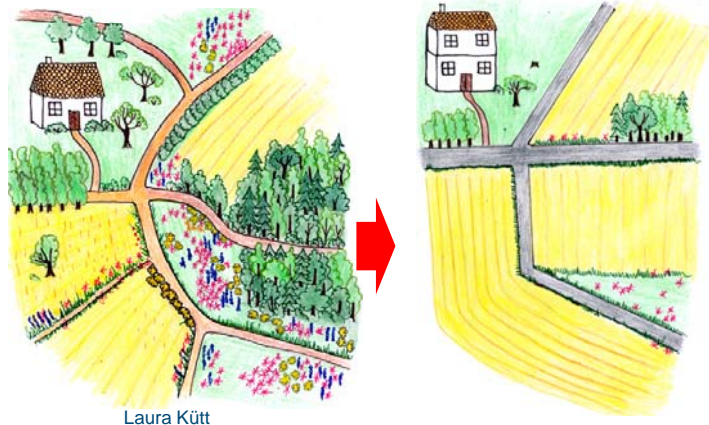
Lamedaleheline ogaohakas

Olukord - Maastike muutumine

Lihtsustumine

Laura Kütt

Pool-loodus on roheline!

Metsandus - sesoonsus

Kaitsealadel ei ole avakoosluseid, kitsas ajaaken!

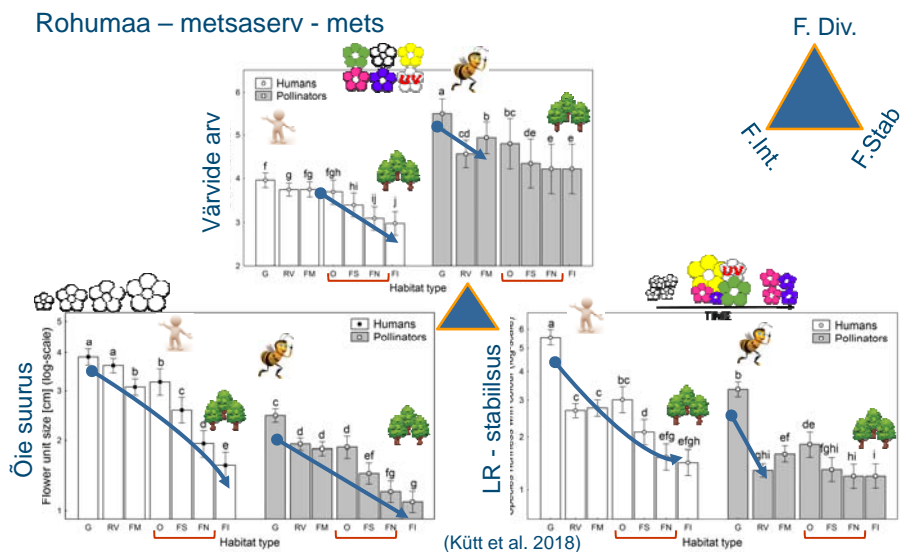

Jussi nõmm

Õite-ökohüved

Rohumaa – metsaserv - mets

Metsandus - metsauuendus

Säästlik noorendiku hooldus – julgusta, anna tagasisidet!

Raiesmikud

Vähem ettevalmistamist, rohkem õisi

Raiesmikud

Vähem ettevalmistamist, rohkem õisi

Noor puistu

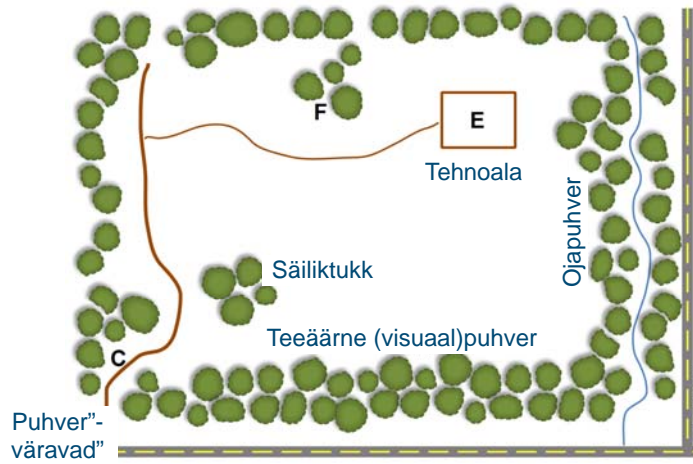
Noor mets – märka looduse toetamise võimalust

(Lage)Raie liigendamine

Ökoloogiline ja visuaalne optimeerimine

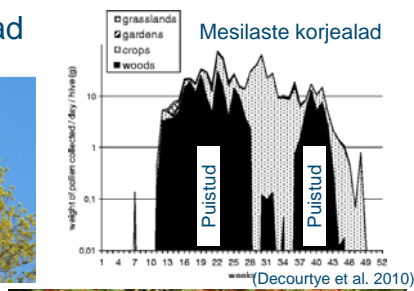
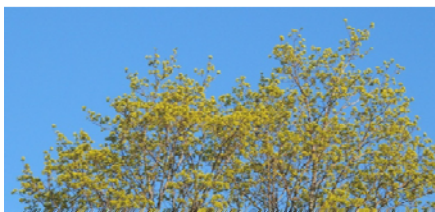

SFA Silviculture metoodikate käsiraamat
(<https://www.sfasilviculture.com/index.php/textbook>)

Servapuhvrid

Varustav hüve - õied, marjad

(Decourtye et al. 2010)

Servad

Puhverservad, tolmeldajate tugi

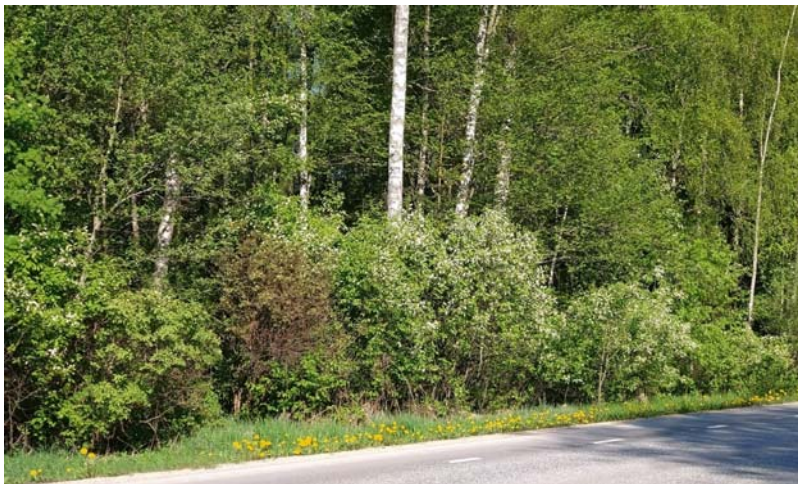

Toomingas (Jõgeva)

Servad

Puhverservad – tugi avaalade loodusele

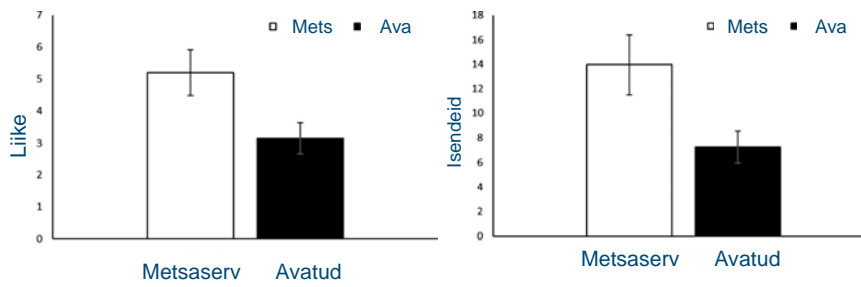

Toomingas, punane leeder, pihlakas

Kimalased maastikus

Metsaservas rohkem kimalasi, kui põlluservas

(Söber et al. 2020)

Puhverriba

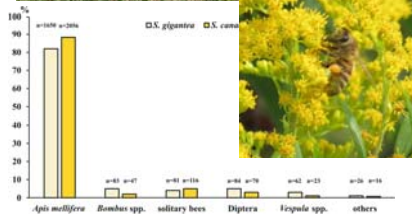
Puhverservad – kaitse välise ees (nt taimekaitse põldudelt)

Raiesmike tulevik

Kasulikud võõrliigid

(Jachula et al. 2020)

Efektivsus vs loodus

Võõrliigid

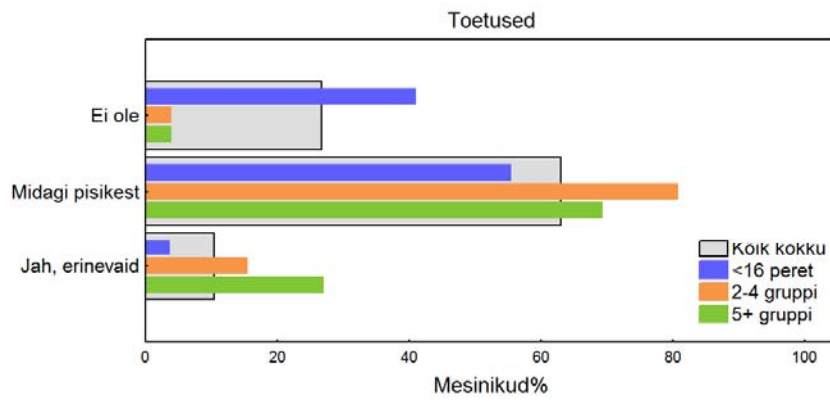

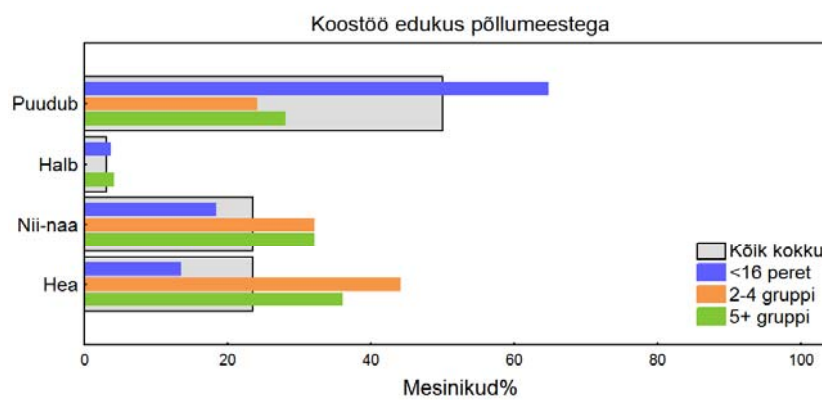
Suhtlemine/Suhted

Suhtlus riigiga

Suhtlemine/Suhted

Ei ole halb

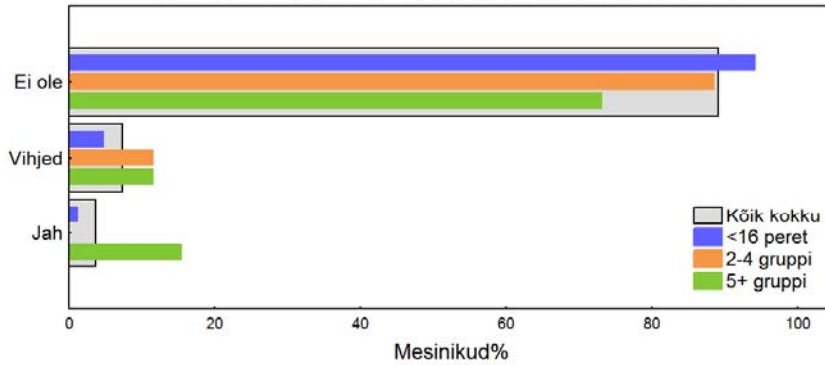

Suhtlemine/Suhted

Ei ole halb

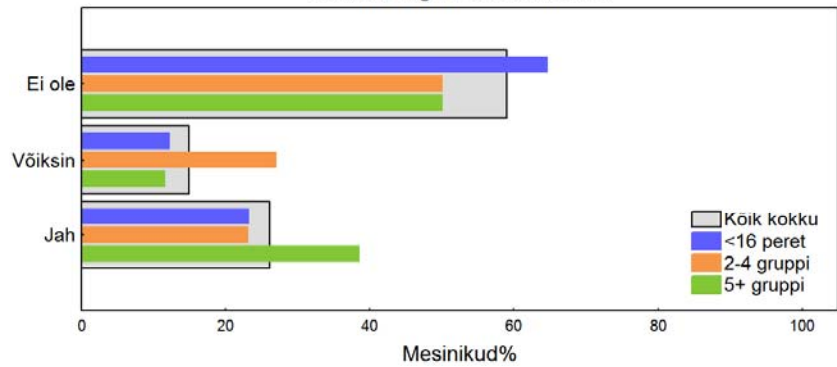
Mesindamisega seotud negatiivsed pöördmised või konfliktid

Suhtlemine/Suhted

Nügimine/Müksamine on tagasihoidlik

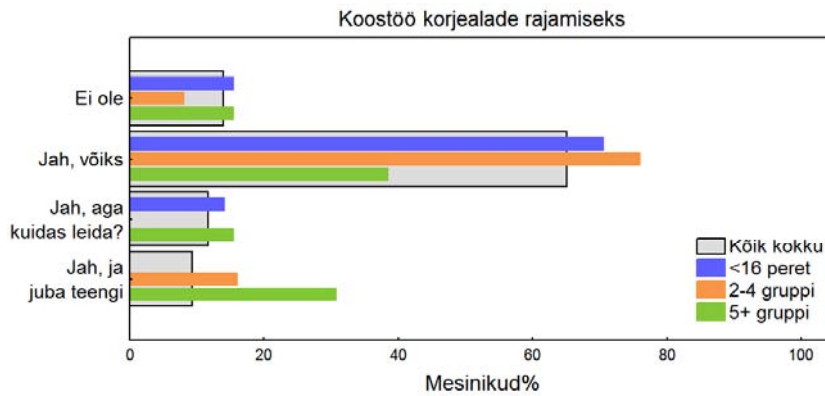
Naabrite nügimine kestlikumaks

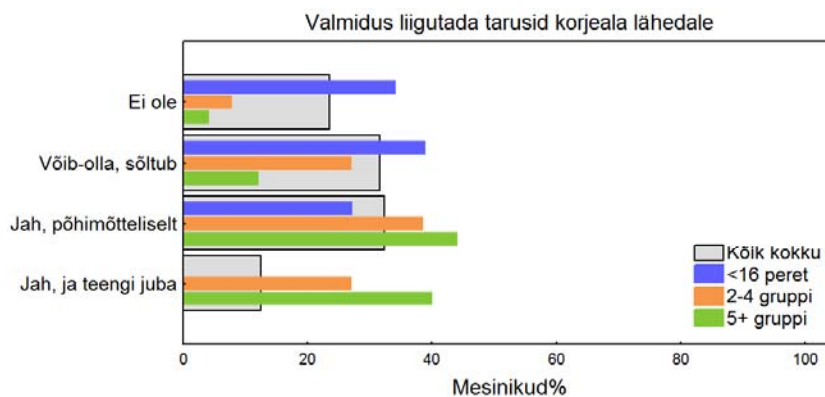
Suhtlemine/Suhted

Valmidus koostööks v- nt korjealade ootus

Suhtlemine/Suhted

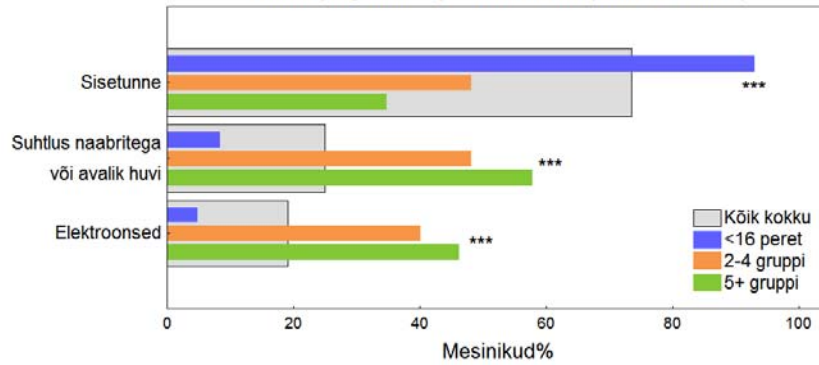
Valmidus koostööks – tarusid liigutaks suure!

Planeerimine

Väikesed ise, suured kasutavad infovahetust

Tarude paigutamise peamine allikas (mitmene vastus)

Infoallikad

PRIA

Metsaregister

Enamus infot saadav lisanäppimise abil ning leitav on hilinemisega teadmine

Infoallikad

MARU/Maa-ameti teemarakendused

<http://xgis.maaamet.ee>

Geoportaal

KAARDIRAKENDUSED ROUMANDMED TEENUSED ESTI GEOPORTAAL

info »

Version: X-GIS 2

MaaeluGIS

Maapiirkondades tegutsemiseks kasulik info

MAA AMET

ESTI ENG

MaaeluGIS

Kasvatistehnikad

Hübrid

Maaelutegurid

Potentsiaalne korjela (R...)

Mahasaaduste korjela (r...)

Ajalooalused

PRIA-teenuste pakkumise...

PRIA-teenuste pakumise...

Põllumajanduslikud vahendid...

Põllumajanduslikud vahendid...

Eestis sissetulevad...

Eestis sissetulevad (EELIS)

PRIA Põllum

Kinnisvõttes (PRIA)

Sõjaväe (PRIA)

Oskus (PRIA)

Tööd (PRIA)

Maaelutegurid (PRIA)

Põllum (PRIA)

Mets

Surumise puud

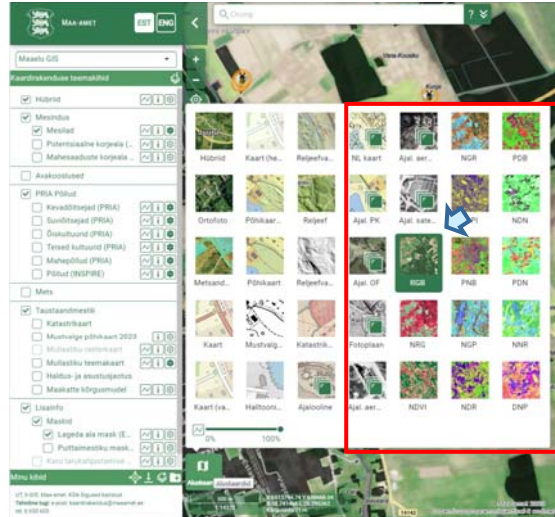
Menu lihid

<https://xgis.maaamet.ee/xgis2/page/app/maaeluGIS>

MaaeluGIS

Aluskaardid
Satelliit

<https://xgis.maaamet.ee/xgis2/page/app/maaeluGIS>

MaaeluGIS

Sügisene infoabi mesinikele

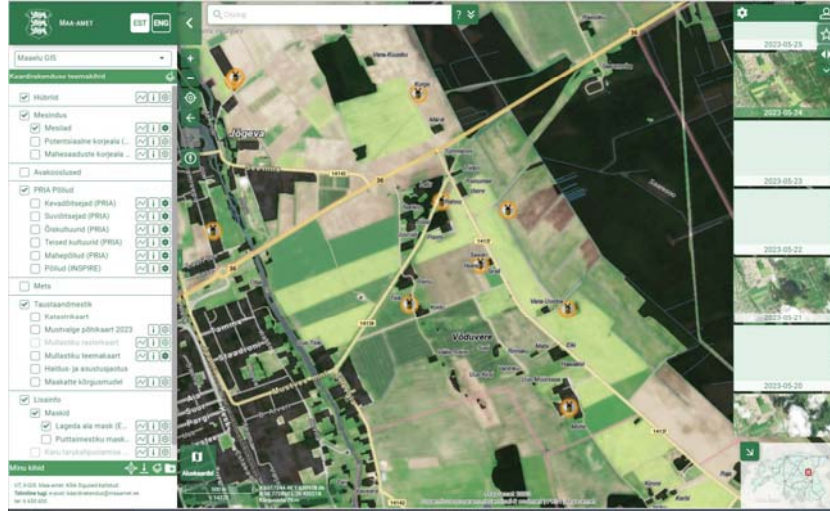

<https://xgis.maaamet.ee/xgis2/page/app/maaeluGIS>

MaaeluGIS

Püisirakendus: Värske satelliitvaade (Sentinel-2) RGB

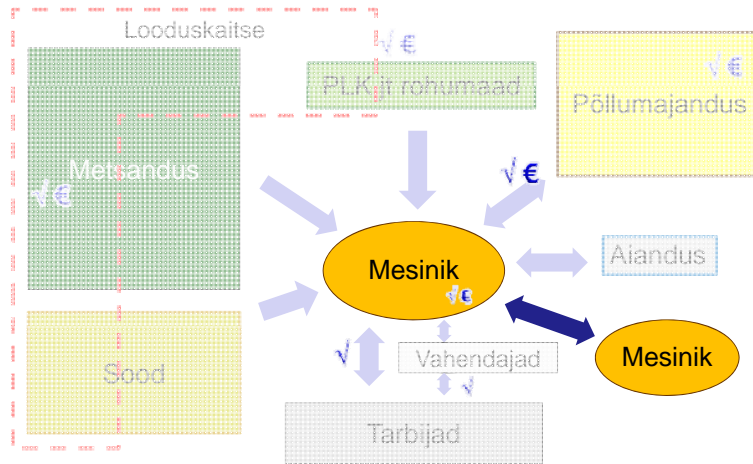
MaaeluGIS

Metsamesindus + planeerimine

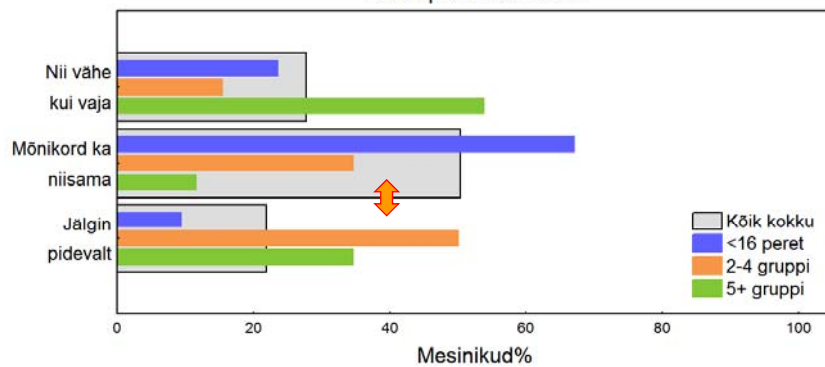
Sotsiaal-majanduslik võrgustik

Hooldamine

Mõtted mesilaste juures

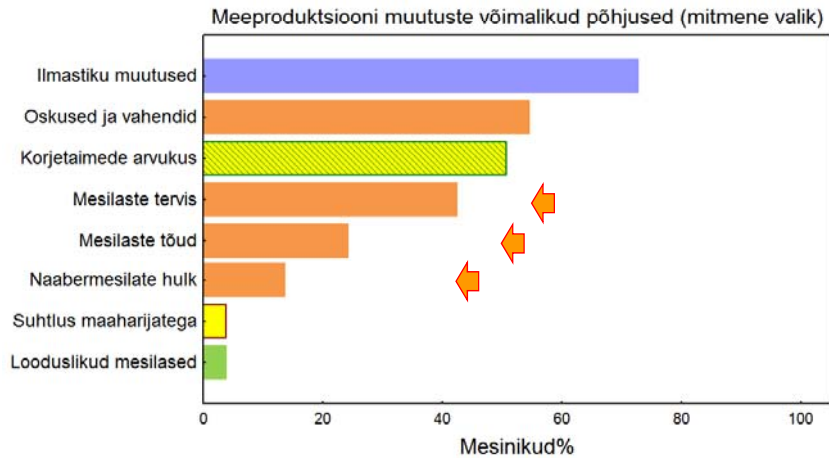
Tähelepanu mesilastele

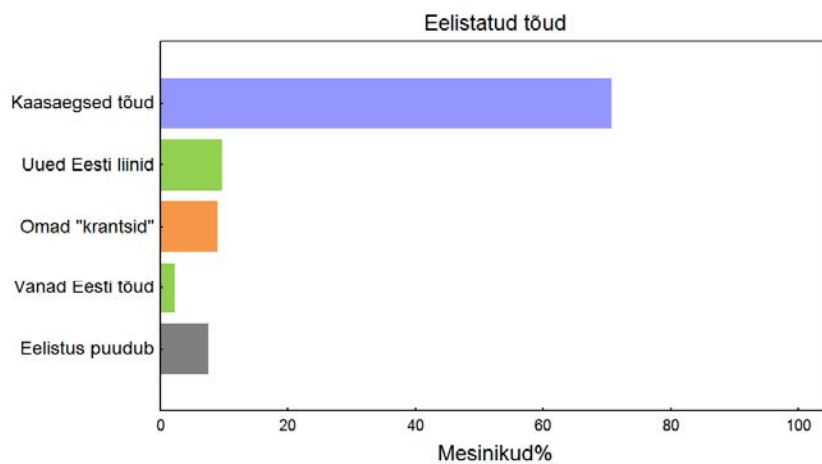
Meetootmise muutused

Kogemus mesindamise aja jooksul

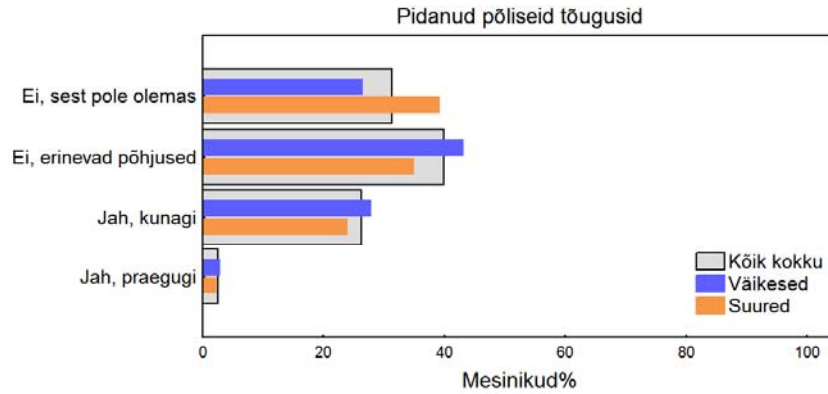
Mesilastõud

Eelistatud tõud

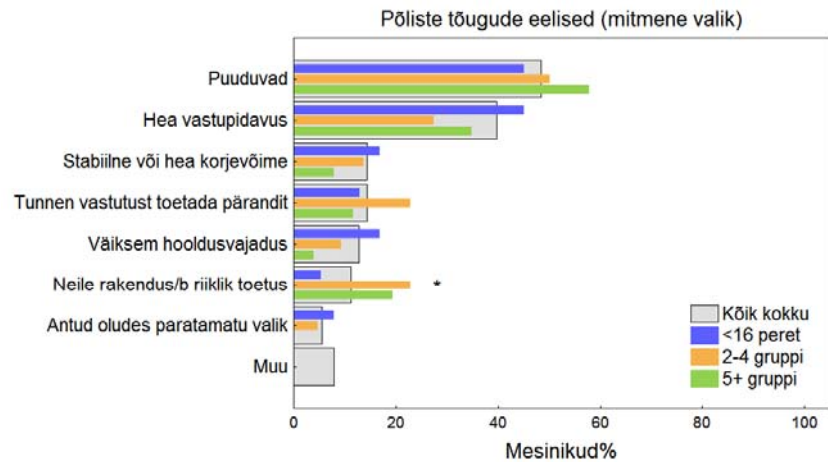
Mesilastõud

Põlised tõud

Mesilastõud

Põliste tõugude eelised?

UNIVERSITY of TARTU

Tänu!

Paljud mesinikud ja maaharijad

Leivaisad:

Horizon2020 EFFECT

ETAG PRG1223

KUM-TA66

Kontakt:
Jaan Liira (jaan.liira@ut.ee / 5240798), Tartu Ülikool

<https://effect.ut.ee>

UNIVERSITY of TARTU

C-sidumise intensiivsus vs elamus

Mitmekesisuse gradient – Kiirtoidukoht vs aeglane toit

(google, pinterest jt)